

JASTRUN WŁAŚCIWY – ROŚLINA NIE TYLKO WIOSENNĄ

Maria Olszowska (Mrągowo)

Na wielu podmiejskich mrągowskich łąkach co roku od połowy maja niemal do końca czerwca uwagę przykuwa biel mnóstwa kwiatków jastruna właściwego (*Leucanthemum vulgare*).

Roślina może tworzyć atrakcyjne białe dywany. W późniejszych miesiącach nie pojawia się już tak masowo, a jedynie w pojedynkę lub w niewielkich kępach. Ta bardzo pospolita roślina występuje także pod nazwami margaretka (margerytka), złociień właściwy czy jastrun wczesny. Rośnie na suchych łąkach,

Liście łodygowe wyrastają skrętolegle, są siedzące, obejmujące łodygę silnie wciętą nasadą. Błazka jest podługowata, nieregularnie ząbkowana. Liście środkowe posiadają nasady słabo zwężone i niewyraźnie uszkowate. Kwiaty jastruna zebrane są w kwiatostan typu koszyczek. Składa się on z brzeźnych kwiatów jęczyczkowych, które pełnią rolę powabni oraz bardzo wielu okółków złożonych z kwiatów rurkowych. Kwiaty jęczyczkowe są zawsze żeńskie, natomiast kwiaty rurkowe są obupłciowe. Kwiaty rur-

Ryc. 1. Jastrun właściwy. Fot. M. Olszowska.

miedzach, w zaroślach i na skraju lasów. Nie ma specjalnych wymagań glebowych i dobrze znosi suszę. Preferuje jednak stanowiska słoneczne. Roślina należy do rodziny astrowatych (Asteraceae). Jej łodygi są ulistnione do $\frac{3}{4}$ wysokości i dorastają nawet do jednego metra. Liście są zróżnicowane. Odziomkowe ogonkowe mają kształt łopatkowaty albo okrągławy.

kowe dojrzewają stopniowo, poczynając od brzegu koszyczka w kierunku środka. Kwiaty jęczyczkowe utrzymują świeżość dopóty, dopóki nie rozwinie się ostatni, środkowy okółek kwiatów rurkowych (Ryc. 1). Owocem margarytki jest niewielka niełupka. Podobno jeden koszyczek wytwarza średnio około pięćset niełupek!!! Złociień rozmnaża się nie tylko

przez nasiona, ale również wegetatywnie, dzięki rozgałęzionym podziemnym kłączom. Na pięknych kwiatostanach ucztuje wiele owadów.

Ryc. 2. Gniłun na kwiatkach rurkowych koszyczka. Fot. M. Olszowska.

w oczy bardzo wyraźne, żółte (rzadziej białe) pasy na przedpleczu (Ryc. 2). Charakterystyczną cechą tego gatunku jest ubarwienie goleni ostatniej pary, które

Ryc. 3. Ścierwica mięsówka w czasie posiłku. Fot. M. Olszowska.

Ryc. 4. Ogrodnica niszczylistka jest podobna do chrabąszcza majowego. Fot. M. Olszowska.

Częstym klientem koszyczka jest muchówka gniłun (*Helophilus pendulus*) z rodziny bzygowatych (Syrphidae). U tego owada (1,5 cm) rzucają się

w dużej mierze są żółtawe, z wyjątkiem czarnych końcówek. Larwy gniłuna żyją w oborniku, błotnistych kałużach lub w gnijących trzcinach. Stąd

zapewne wywodzi się polska nazwa tej ładnej muchówki. Bezbronne i niegroźne bzygi znakomicie opanowały umiejętność podszywania się zewnętrznym wyglądem pod inne groźne owady, zwłaszcza te uzbrojone w żądła. W ten sposób zyskują ochronę przed naturalnymi wrogami. To przykład mimikry batesowskiej.

szkodnikami. Dorosłe ogrodnice niszczą liście i płatki kwiatowe, wygryzając charakterystyczne dziury, natomiast larwy uszkadzają korzenie roślin. Ogrodnica podobna jest do chrząszcza majowego. Ma kasztanowobrazowe skrzydła, a głowę i przedplecze zielononiebieskie. Całość ciała jest owłosiona (Ryc. 4). Po rójce (czerwiec/lipiec) samice składają jaja w gle-

Ryc. 5. Wysmukła strangalia czarniawa. Fot. M. Olszowska.

Inna muchówka, ścierwica mięsówka (*Sarcophaga carnaria*), ucztuje nie tylko kwiatach złocienia, ale też na kwiatkach innych roślin. Posiada długość ciała 1,3–1,5 cm i szaroczną barwę z podłużnymi, ciemnymi smugami na tułowiu, białą-czarną szachownicę na odwłoku oraz sterzące szczecinki i piękne brązowoczerwone oczy (Ryc. 3). Najnowsze badania wykazują, że larwy ścierwic nie żywią się mięsem i padliną, jak uważano, lecz pasożytują na dżdżownicach.

Bardzo liczna w maju i w czerwcu ogrodnica niszczylistka (*Phyllopertha horticola*) zaleciała na łąki z jastrunem. Może chciała skosztować płatków z jego koszyczków? Ogrodnica jest chrząszczem wielkości ok. 10 mm, pospolitym szkodnikiem upraw sadowniczych. Zarówno dorosłe osobniki, jak i pędraki, są

bie na głębokości kilkunastu centymetrów. Po około trzech tygodniach wylęgają się larwy, żerujące do końca października. Po przezimowaniu kontynuują żer i przechodzą przeobrażenie do stadium poczwarki, a później opuszczają glebę jako chrząszcze.

Kwiatostany jastruna odwiedza również strangalia czarniawa (*Stenurella melanura*) z rodziny kózkowatych (*Cerambycidae*). Rodzina obejmuje owady o wydłużonym ciele i niezwykle długich czułkach, które często sięgają poza odwłok. *Strangalia czarniawa* nie jest duża, jej wymiary wahają się w granicach 6-9,5 mm. Zgodnie ze swoją nazwą, w jej ubarwieniu dominują ciemne barwy, z wyjątkiem pokryw, których barwa różni się w zależności od płci. W przypadku samic pokrywy są czerwono-czarne, podczas gdy u samców są one żółto-brunatne (Ryc. 5). *Strangalia*

jest obecna wszędzie tam, gdzie występują większe skupiska kwiatów, bo żywi się ich pyłkiem oraz nektarem. Na kwiatkach odbywa także kopulację. Odmienny tryb życia prowadzą larwy. Rozwijają się bowiem w wilgotnym, butwiejącym i zmurszałym drewnie najrozmaitszych drzew liściastych i iglastych. Ich rozwój trwa najczęściej rok.

Ryc. 6. Piękny modraszka ikar. Fot. M. Olszowska.

Na koszyczkach jastruna spotkamy wiele motyli, między innymi filigranowego modraszka ikara (*Polyommatus icarus*) z rodziny modraszkowatych (Lycaenidae). U samców wierzch błękitnych skrzydeł posiada czarną, wąską obwódkę na zewnętrznym brzegu skrzydeł i białe strzępliny (Ryc. 6). Gąsienice modraszka „wypracowały” ciekawy i sprytny sposób na ratowanie życia, inny niż w przypadku wspomnianych bzygów.

Ryc. 7. Czerwończyk żarek. Fot. M. Olszowska.

Chętnie żerują na liściach komonicy zwyczajnej z rodziny bobowatych. Wybierają tę roślinę, aby ochronić się przed drapieżnikami. Liście komonicy zawierają gorzkie w smaku glikozydy cyjanogenne. Zjadając takie liście, gąsienice stają się gorzkie i niesmaczne dla potencjalnych smakoszy gąsienic.

Równie pospolitym motylem z tej rodziny jest czerwończyk żarek (*Lycaena phlaeas*). To pospolity motyl, wydający w Polsce dwa pokolenie w okresie letnim. Przednie skrzydła czerwończyka są czerwone z ciemnymi plamkami, druga para skrzydeł ma kolor brunatny, a na zewnętrznej obwódcie występuje czerwony, wycinany pas z ciemnymi plamkami. Czułki są dość długie, prążkowane (Ryc. 7).

Ryc. 8. Wrześniowa łąka z jastrunem. Fot. M. Olszowska.

Jastrun właściwy cieszy nasze oczy urodą swoich kwiatostanów, podobnie jak inne astrowate: słoneczniki, cykorie, chabry, mniszki, chryzantemy, rumiany, astry itp. Astrowate są uprawiane jako rośliny ozdobne, także jako zioła. Podaje się, że okres kwitnienia jastrunów trwa od maja do września. Masowo na Mazurach kwitną od połowy maja do końca czerwca. Zdarzyło mi się widzieć biały łąn kwitnących złocieni wczesną jesienią ubiegłego roku (Ryc. 8). Wrzesień zapachniał mi wtedy majem – najpiękniejszym miesiącem roku.

Maria Olszowska
e-mail:marjolsz@interia.pl
emerytowana nauczycielka
biologii z Mrągowa